

CƠ SỞ TÂM LÝ HỌC CỦA GIÁO DỤC HƯỚNG NGHIỆP SỚM CHO HỌC SINH TIỂU HỌC

PGS.TS Trần Đình Tuấn

Viện nghiên cứu hợp tác phát triển giáo dục

Email: trandinhtuan768@gmail.com.

Tóm tắt: Giáo dục hướng nghiệp sớm là xu hướng tất yếu của nền giáo dục hiện đại nhằm giúp học sinh nhận biết năng lực, sở thích và định hướng nghề nghiệp phù hợp ngay từ những năm đầu đời. Bài viết này tập trung phân tích cơ sở lý luận, thực tiễn của việc giáo dục hướng nghiệp từ bậc tiểu học; chỉ ra những hạn chế hiện nay và đề xuất các giải pháp nhằm triển khai hiệu quả định hướng nghề nghiệp theo năng lực cá nhân của học sinh. Qua đó, góp phần hình thành nhân cách, phát triển năng lực toàn diện và chuẩn bị nguồn nhân lực chất lượng cho xã hội tương lai.

Từ khóa: Giáo dục hướng nghiệp sớm, định hướng nghề nghiệp, năng lực cá nhân, học sinh tiểu học, phân luồng giáo dục.

Nhận bài: 26/11/2025; Biên tập: 29/11/2025; Phản biện: 02/12/2025; Duyệt đăng: 05/12/2025.

1. Đặt vấn đề

Trong bối cảnh hội nhập quốc tế và chuyển đổi số, yêu cầu về nguồn nhân lực có kỹ năng, năng lực thích ứng nhanh với sự thay đổi ngày càng trở nên cấp thiết. Một trong những nhiệm vụ trọng tâm của giáo dục phổ thông hiện nay là định hướng nghề nghiệp sớm, giúp học sinh nhận thức bản thân, định hình hứng thú nghề nghiệp và chuẩn bị cho các lựa chọn học tập, việc làm sau này.

Thực tế cho thấy, phần lớn học sinh chỉ được tiếp cận hoạt động hướng nghiệp từ bậc trung học cơ sở hoặc trung học phổ thông, khi nhận thức và hứng thú nghề nghiệp đã phần nào hình thành một cách tự phát. Việc giáo dục hướng nghiệp từ tiểu học sẽ giúp trẻ sớm khám phá năng lực, hiểu biết về thế giới nghề nghiệp, từ đó hình thành nền tảng cho quá trình phát triển nghề nghiệp bền vững sau này.

2. Cơ sở lý luận của giáo dục hướng nghiệp sớm

2.1. Khái niệm và mục tiêu

Giáo dục hướng nghiệp sớm là quá trình giúp học sinh nhận biết bản thân, hiểu về nghề nghiệp và hình thành hứng thú, giá trị nghề nghiệp phù hợp với năng lực cá nhân ngay từ giai đoạn tiểu học.

Mục tiêu chính là: Giúp học sinh nhận thức năng lực, sở thích và phẩm chất cá nhân. Hình thành thái độ tích cực với lao động và nghề nghiệp. Phát triển kỹ năng tự khám phá, ra quyết định và định hướng tương lai.

2.2. Cơ sở tâm lý của giáo dục sớm

Theo tâm lý học phát triển, giai đoạn tiểu học là thời kỳ hình thành những yếu tố nền tảng của nhân cách, bao gồm hứng thú, năng lực và giá trị sống. Trẻ em trong độ tuổi 6 - 11 có khả năng nhận thức tốt về các hoạt động nghề nghiệp thông qua trải nghiệm thực tiễn, trò chơi và quan sát người lớn. Do đó, việc tích hợp hướng nghiệp vào hoạt động học tập và trải nghiệm ở tiểu học hoàn toàn phù hợp với đặc điểm tâm lý lứa tuổi.

Cấu trúc nhân cách gồm các yếu tố: Bẩm sinh di truyền sinh học; Môi trường tự nhiên và xã hội; Hoạt

động trải nghiệm thực tiễn; Giáo dục của gia đình, nhà trường và xã hội. Nhân cách của mỗi cá nhân được hình thành, phát triển nhờ sự vận động tương tác của các yếu tố trên đây. Để giáo dục hướng nghiệp sớm cho trẻ ngay từ cấp tiểu học cần phải xem xét, đánh giá đúng mức độ tác động của từng yếu tố này đối với mỗi cá nhân, nhằm phát hiện ra khả năng trội của từng học sinh để có định hướng bồi dưỡng từ sớm. Thí dụ, có em có khả năng về âm nhạc, có em có khả năng về hội họa, về thể dục, thể thao, về thuyết trình... v.v.

1) Bẩm sinh di truyền sinh học. Tâm lý học đã chứng minh rằng, trẻ em khi mới sinh ra đã chứa đựng những yếu tố sinh học tiền định phù hợp cho sự phát triển một loại hình hoạt động nào đó. Cùng trong một môi trường sống như nhau nhưng mỗi đứa trẻ lại phát triển theo một thiên hướng khác nhau là do sự tương thích của các yếu tố tiền định sinh học cá nhân với môi trường.

2) Môi trường tự nhiên và xã hội. Môi trường tự nhiên và xã hội bao gồm môi trường tự nhiên và môi trường xã hội tác động đến cuộc sống của mỗi cá nhân con người. Môi trường tự nhiên bao gồm các yếu tố địa lý, khí hậu, tài nguyên thiên nhiên, đất, nước, rừng núi, sinh thái tồn tại ngoài ý muốn con người. Cung cấp các nguồn sống thiết yếu, nguyên liệu cho sản xuất, tác động đến sức khỏe, đời sống, sinh hoạt của con người.

Môi trường xã hội là tập hợp các mối quan hệ, thể chế, quy chuẩn và giá trị do con người tạo ra, như kinh tế, chính trị, văn hóa, giáo dục, gia đình và các mối quan hệ xã hội. Môi trường xã hội có vai trò định hướng hành vi, hình thành nhân cách, tạo ra các quy chuẩn chung và thúc đẩy sự phát triển văn minh của xã hội. C. Mác đã chỉ ra rằng, bản chất con người là tổng hòa các mối quan hệ xã hội.

Môi trường tự nhiên và xã hội là yếu tố trực tiếp tác động đến sự hình thành, phát triển nhân cách của mỗi cá nhân. Những người có các yếu tố bẩm sinh, di truyền sinh học phù hợp với môi trường tự nhiên và môi trường xã hội thì những yếu tố bẩm

sinh, di truyền đó sẽ phát triển nhanh vượt trội so với những người bình thường khác và trở thành năng khiếu cá nhân. Ngược lại, những yếu tố bẩm sinh di truyền đó nếu gặp phải môi trường tự nhiên và xã hội không phù hợp thì tự nó sẽ bị lụi tàn dần. Khi đó, những yếu tố bẩm sinh, di truyền sinh học khác sẽ vươn lên trở thành nhánh phát triển chính của nhân cách. Đặc biệt, bầu không khí tâm lý xã hội, xu thế, khí phách của xã hội trong từng giai đoạn lịch sử có tác động mạnh mẽ đến sự phát triển các phẩm chất tâm lý nhân cách của mỗi cá nhân sống trong xã hội đó.

3) Hoạt động trải nghiệm thực tiễn của cá nhân. Theo lý thuyết tâm lý học hoạt động thì hoạt động là con đường hình thành, phát triển nhân cách. Khi bàn về vai trò của hoạt động đối với sự hình thành, phát triển nhân cách, C.Mác đã chỉ ra rằng: Con người tạo ra hoàn cảnh trong chừng mực nào thì hoàn cảnh cũng tạo ra con người trong chừng mực đó. Trong quá trình hoạt động, mỗi cá nhân sẽ hình thành các mối quan hệ với các đối tượng, đối tác khác nhau. Bản chất người được mở rộng, phát triển cùng với sự mở rộng, phát triển của các mối quan hệ đó. Mặt khác, trong khi hoạt động tác động vào hoàn cảnh, cải tạo hoàn cảnh thì đồng thời hoàn cảnh cũng tác động ngược lại đến con người.

Thực tiễn cho thấy, có những cá nhân không được học hành đầy đủ trong nhà trường, chỉ bằng con đường hoạt động trải nghiệm trong thực tiễn mà đã phát triển đến đỉnh cao của nghề nghiệp. Mỗi cá nhân do điều kiện khách quan, chủ quan khác nhau mà có xu hướng hoạt động khác nhau. Để giáo dục hướng nghiệp sớm cho trẻ một mặt phải đưa trẻ vào hoạt động để bộc lộ những tố chất và khả năng cá nhân của các em. Mặt khác, phải thông qua hoạt động mà bồi dưỡng, phát triển các khả năng của các em từ sớm.

4) Giáo dục của gia đình, nhà trường và xã hội. Giáo dục giữ vai trò quan trọng nhất trong hướng nghiệp sớm, định hướng nghề nghiệp theo năng lực cá nhân của học sinh tiểu học. Giáo dục tác động vào tất cả các yếu tố khác, liên kết và điều khiển các yếu tố khác theo định hướng tích cực cho học sinh.

Thông qua giáo dục để phát hiện ra những yếu tố bẩm sinh di truyền của sinh học, để tác động phát triển những tố chất tích cực và ngăn chặn những tố chất tiêu cực của cá nhân. Giáo dục tác động vào môi trường tự nhiên, xã hội bằng cách cải tạo môi trường, đưa học sinh vào môi trường phù hợp cho sự phát triển xu hướng nghề nghiệp. Giáo dục tác động vào hoạt động trải nghiệm bằng cách tổ chức hoạt động cho học sinh theo định hướng nghề nghiệp phù hợp với năng lực cá nhân.

2.3. Cơ sở pháp lý và chính sách

Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo xác định giáo dục hướng

nghệ là một trong những nội dung giáo dục bắt buộc và xuyên suốt, được thực hiện từ tiểu học đến THPT. Ngoài ra, Chiến lược phát triển giáo dục giai đoạn 2021-2030 cũng nhấn mạnh việc tăng cường hoạt động hướng nghiệp gắn với năng lực, nhu cầu cá nhân và thị trường lao động.

3. Thực trạng giáo dục hướng nghiệp ở bậc tiểu học

Hiện nay, hoạt động hướng nghiệp trong các trường tiểu học ở Việt Nam còn mang tính hình thức, chủ yếu dừng lại ở giới thiệu nghề nghiệp qua bài giảng, tranh ảnh hoặc ngày hội nghề nghiệp. Các hoạt động giáo dục hướng nghiệp sớm, định hướng nghề nghiệp cho học sinh tiểu học chưa dựa trên cơ sở tâm lý học và khoa học giáo dục mà còn nặng về những biện pháp hành chính. Một số hạn chế nổi bật gồm: Thiếu chương trình, tài liệu hướng nghiệp chuyên biệt cho học sinh tiểu học; Năng lực giáo viên về tư vấn hướng nghiệp còn hạn chế; Phụ huynh và xã hội chưa nhận thức rõ vai trò của hướng nghiệp sớm. Hoạt động trải nghiệm thực tế nghề nghiệp cho học sinh còn ít, chủ yếu mang tính mô phỏng...

Tuy nhiên, cũng đã xuất hiện một số mô hình tiêu biểu, như: “Câu lạc bộ nghề nghiệp nhỏ tuổi”, “Một ngày làm bác sĩ, kỹ sư, nông dân”, “Trường học gắn kết doanh nghiệp, làng nghề”, “Kỳ học quân sự của trẻ”... Các mô hình này bước đầu cho thấy hiệu quả tích cực trong việc hình thành hứng thú, kỹ năng và thái độ lao động cho học sinh. Đối với các gia đình có các nghề truyền thống đã tổ chức cho các học sinh là con em trong nhà tham gia các hoạt động nghề nghiệp. Đó là những phương pháp và hình thức tổ chức giáo dục hướng nghiệp sớm, định hướng nghề nghiệp cho học sinh bước đầu đã phát huy được tác dụng.

4. Giải pháp thực hiện giáo dục hướng nghiệp sớm theo năng lực cá nhân cho học sinh tiểu học

Giải pháp 1: Tích hợp giáo dục hướng nghiệp trong chương trình học chính khóa

Giáo dục hướng nghiệp không phải là một môn học độc lập ở cấp tiểu học, mà cần được tích hợp linh hoạt, nhẹ nhàng và tự nhiên trong quá trình dạy học các môn học chính khóa. Việc tích hợp này nhằm giúp học sinh nhận biết được mối liên hệ giữa kiến thức học ở trường với cuộc sống và các nghề nghiệp thực tế. Hình thành nhận thức sơ khởi về giá trị lao động, vai trò của nghề nghiệp đối với xã hội. Phát triển năng lực tự nhận thức, khám phá bản thân và năng lực định hướng nghề nghiệp ở mức độ ban đầu, phù hợp với lứa tuổi tiểu học. Đây là giải pháp nền tảng, góp phần thực hiện mục tiêu của Chương trình giáo dục phổ thông 2018 - lấy năng lực, phẩm chất của học sinh làm trung tâm,

hướng tới phát triển toàn diện và chuẩn bị cho các giai đoạn học tập, nghề nghiệp sau này.

Nội dung và cách thức thực hiện: Lòng ghép, tích hợp nội dung hướng nghiệp trong từng môn học. Thiết kế các chủ đề, dự án học tập hướng nghiệp liên môn. Phát huy vai trò của giáo viên trong tổ chức dạy học tích hợp. Xây dựng tài nguyên học tập và học liệu hướng nghiệp.

Điều kiện thực hiện: Sự chỉ đạo thống nhất của Ban Giám hiệu và tổ chuyên môn trong việc xây dựng kế hoạch giáo dục nhà trường có nội dung hướng nghiệp rõ ràng. Bồi dưỡng giáo viên về phương pháp dạy học tích hợp, kỹ năng tư vấn và đánh giá năng lực, hứng thú nghề nghiệp của học sinh. Đảm bảo thời lượng, không gây quá tải cho chương trình học chính khóa; tích hợp nhẹ nhàng, tự nhiên, gắn với thực tiễn. Phối hợp với phụ huynh và cộng đồng để hỗ trợ hoạt động học tập - trải nghiệm gắn nghề nghiệp thực tế.

Tóm lại: Tích hợp giáo dục hướng nghiệp trong chương trình học chính khóa ở bậc tiểu học là một hướng đi tất yếu, khoa học và bền vững. Giải pháp này vừa bảo đảm tính thực tiễn, vừa phù hợp với đặc điểm lứa tuổi học sinh. Khi được thực hiện hiệu quả, nó góp phần hình thành nền tảng nhân cách, năng lực và định hướng nghề nghiệp sớm, giúp học sinh học tập hứng thú, phát triển tự nhiên và sẵn sàng thích ứng với yêu cầu của xã hội hiện đại.

Giải pháp 2: Sử dụng các biện pháp trắc nghiệm tâm lý, phát hiện sớm và bồi dưỡng năng lực cá nhân của học sinh

Trong giáo dục hướng nghiệp sớm, việc nhận diện năng lực, sở thích và hứng thú cá nhân của học sinh tiểu học có ý nghĩa đặc biệt quan trọng. Ở giai đoạn này, các em bắt đầu thể hiện sự khác biệt rõ rệt về khả năng, xu hướng tư duy, cảm xúc, hành vi, cũng như hứng thú với các lĩnh vực hoạt động khác nhau. Tuy nhiên, phần lớn các em chưa có khả năng tự nhận thức sâu sắc về bản thân.

Do đó, việc sử dụng các biện pháp trắc nghiệm tâm lý học đường là công cụ hữu ích giúp giáo viên, phụ huynh và nhà trường phát hiện sớm tiềm năng, năng lực nổi trội của từng học sinh; Đánh giá khách quan, khoa học về đặc điểm nhận thức, cảm xúc, hành vi; Làm cơ sở cho việc bồi dưỡng, giáo dục phân hóa và định hướng nghề nghiệp phù hợp với năng lực cá nhân ngay từ bậc tiểu học.

Mục tiêu của giải pháp nhằm phát hiện sớm năng lực, sở thích, xu hướng phát triển nghề nghiệp ban đầu của học sinh. Hỗ trợ giáo viên xây dựng kế hoạch giáo dục cá nhân hóa phù hợp với từng học sinh. Cung cấp cơ sở dữ liệu khoa học để điều chỉnh phương pháp giảng dạy, hoạt động trải nghiệm và hướng nghiệp. Giúp phụ huynh hiểu rõ hơn về đặc điểm tâm lý và năng lực của con, từ đó có hướng bồi dưỡng phù hợp tại gia đình.

Nội dung và cách thức thực hiện như sau:

- Sử dụng các công cụ trắc nghiệm tâm lý phù hợp lứa tuổi tiểu học. Áp dụng các bộ trắc nghiệm được chuẩn hóa, đơn giản, thân thiện với học sinh tiểu học, như: Trắc nghiệm đa trí tuệ (Multiple Intelligences -H. Gardner) để xác định năng lực nổi trội (ngôn ngữ, logic, không gian, vận động, âm nhạc, nội tâm, tương tác xã hội, tự nhiên học). Trắc nghiệm hứng thú nghề nghiệp Holland (RIASEC) dạng rút gọn, điều chỉnh phù hợp cho lứa tuổi nhỏ. Phiếu quan sát hành vi và năng lực học sinh tiểu học, do giáo viên chủ nhiệm và phụ huynh thực hiện định kỳ. Bài kiểm tra khả năng tư duy và sáng tạo, thông qua hoạt động học tập, vẽ, kể chuyện, làm đồ vật. Kết hợp phương pháp trắc nghiệm và quan sát sư phạm, đảm bảo kết quả phản ánh thực tế, tránh áp đặt hay định kiến. Mỗi học sinh được xây dựng hồ sơ phát triển năng lực cá nhân (portfolio), ghi nhận quá trình thay đổi, tiến bộ, năng lực nổi bật.

- Tổ chức hoạt động khám phá bản thân cho học sinh. Thực hiện các hoạt động trải nghiệm - khám phá năng lực cá nhân dưới dạng trò chơi, câu chuyện, dự án nhỏ: "Em là ai?", "Điều em làm giỏi nhất", "Sở thích của em là gì?", "Một ngày vui lao động". Khuyến khích học sinh tự thể hiện năng khiếu, sở thích thông qua các tiết học năng khiếu, hoạt động ngoại khóa, hội thi, câu lạc bộ (vẽ, ca hát, thủ công, thể thao, STEM, sáng tạo...). Giáo viên và phụ huynh cùng quan sát, ghi nhận biểu hiện đặc biệt của trẻ, như khả năng tập trung, óc sáng tạo, năng lực lãnh đạo nhóm, khả năng diễn đạt ngôn ngữ, cảm xúc nghệ thuật, khả năng tính toán...

- Phân tích, tư vấn và phản hồi kết quả trắc nghiệm. Kết quả trắc nghiệm được tổng hợp, phân tích, lưu trữ và chia sẻ với phụ huynh một cách khoa học, bảo mật và thân thiện. Giáo viên chủ nhiệm hoặc chuyên viên tâm lý tư vấn hướng phát triển năng lực cá nhân, gợi ý hoạt động học tập, trải nghiệm phù hợp. Phụ huynh được hướng dẫn cách đồng hành cùng nhà trường trong việc bồi dưỡng năng lực cho con tại gia đình.

- Bồi dưỡng năng lực cá nhân theo hướng phát triển toàn diện. Trên cơ sở kết quả đánh giá, nhà trường xây dựng các câu lạc bộ, nhóm học tập hoặc dự án bồi dưỡng năng khiếu phù hợp từng nhóm học sinh. Kết hợp giáo dục phân hóa và cá nhân hóa trong dạy học: điều chỉnh phương pháp, tốc độ, hình thức đánh giá phù hợp với từng học sinh. Tổ chức các cuộc thi sáng tạo nhỏ, sân chơi khám phá nghề nghiệp giúp học sinh phát triển năng lực một cách tự nhiên, vui vẻ, không bị áp lực điểm số.

Điều kiện thực hiện: Nhà trường cần có bộ phận hoặc giáo viên phụ trách công tác tư vấn tâm lý, hướng nghiệp. Giáo viên được bồi dưỡng về kỹ năng sử dụng trắc nghiệm, phân tích và xử lý dữ liệu tâm lý học đường. Phối hợp chặt chẽ với phụ huynh, đảm bảo sự thống nhất trong nhận thức và hành động giáo dục. Có học liệu, công cụ trắc

nghiệm chuẩn hóa, an toàn, phù hợp lứa tuổi. Đảm bảo tính tự nguyện và bảo mật trong thu thập, phân tích thông tin học sinh.

Tóm lại: Việc sử dụng các biện pháp trắc nghiệm tâm lý, phát hiện sớm và bồi dưỡng năng lực cá nhân cho học sinh tiểu học là một giải pháp hiện đại, khoa học và nhân văn. Giải pháp này không chỉ giúp giáo dục hướng nghiệp sớm đi vào chiều sâu mà còn góp phần phát triển giáo dục cá nhân hóa - xu thế chủ đạo của nền giáo dục trong kỷ nguyên số. Khi được triển khai đồng bộ và đúng hướng, mỗi học sinh sẽ có cơ hội phát huy tối đa tiềm năng của bản thân, hình thành động cơ học tập tích cực và có nền tảng vững chắc cho việc lựa chọn nghề nghiệp trong tương lai.

Giải pháp 3: Tăng cường hoạt động trải nghiệm và kết nối cộng đồng trong giáo dục hướng nghiệp sớm cho học sinh tiểu học

Giáo dục hướng nghiệp sớm không chỉ dừng ở việc truyền đạt kiến thức hay giới thiệu về các nghề nghiệp, mà cần được thực hiện thông qua trải nghiệm thực tế và sự tương tác xã hội. Ở lứa tuổi học, học sinh học tốt nhất khi được “học bằng hành”, “học qua chơi” và “học trong thực tiễn”. Hoạt động trải nghiệm giúp các em được tham gia vào các tình huống gắn với nghề nghiệp, quan sát quá trình lao động, cảm nhận giá trị của công việc, qua đó hình thành thái độ tích cực với lao động, hiểu bản thân và định hướng nghề nghiệp ban đầu. Việc kết nối cộng đồng, huy động sự tham gia của gia đình, địa phương, doanh nghiệp, làng nghề, tổ chức xã hội góp phần mở rộng không gian học tập, tạo điều kiện cho học sinh khám phá thế giới nghề nghiệp thực tế, đa dạng và sinh động.

Mục tiêu của giải pháp nhằm hình thành cho học sinh tiểu học nhận thức sơ khởi về các nghề nghiệp trong xã hội, vai trò của người lao động. Tạo cơ hội cho học sinh trải nghiệm thực tế, rèn luyện kỹ năng sống và kỹ năng lao động cơ bản. Giúp học sinh khám phá năng lực, hứng thú, sở trường cá nhân thông qua hoạt động trải nghiệm. Xây dựng mối liên kết bền chặt giữa nhà trường - gia đình - cộng đồng trong công tác giáo dục hướng nghiệp sớm.

Nội dung và cách thức thực hiện: Tổ chức hoạt động trải nghiệm nghề nghiệp ngay trong nhà trường. Tổ chức hoạt động tham quan, học tập ngoài nhà trường. Kết nối cộng đồng trong tổ chức hoạt động hướng nghiệp. Ứng dụng công nghệ số trong hoạt động trải nghiệm - hướng nghiệp.

Điều kiện thực hiện: Nhà trường cần có kế hoạch trải nghiệm hướng nghiệp cụ thể hằng năm, gắn với nội dung chương trình giáo dục và đặc điểm địa phương. Bồi dưỡng đội ngũ giáo viên về kỹ năng tổ chức hoạt động trải nghiệm, phương pháp giáo dục ngoài lớp học và an toàn cho học sinh khi tham gia hoạt động thực tế. Tăng cường phối hợp ba môi trường giáo dục: nhà trường - gia đình - xã hội, đảm

bảo sự thống nhất trong mục tiêu và phương pháp giáo dục. Huy động nguồn lực từ cộng đồng và doanh nghiệp để hỗ trợ vật chất, địa điểm, chuyên gia cho các hoạt động hướng nghiệp. Đảm bảo an toàn tuyệt đối cho học sinh trong mọi hoạt động trải nghiệm.

Tóm lại: Tăng cường hoạt động trải nghiệm và kết nối cộng đồng trong giáo dục hướng nghiệp sớm cho học sinh tiểu học là giải pháp mang tính thực tiễn và nhân văn sâu sắc. Nó giúp học sinh không chỉ học “về nghề”, mà còn trải nghiệm, cảm nhận và sống cùng nghề, từ đó hình thành động cơ học tập tích cực, ý thức lao động và năng lực định hướng bản thân. Khi nhà trường, gia đình và xã hội cùng đồng hành, hoạt động hướng nghiệp sớm sẽ trở thành một phần tự nhiên, hấp dẫn trong hành trình phát triển năng lực và nhân cách của mỗi học sinh.

Giải pháp 4: Nâng cao năng lực giáo viên và cán bộ quản lý về giáo dục hướng nghiệp sớm cho học sinh tiểu học

Giáo dục hướng nghiệp sớm cho học sinh tiểu học chỉ đạt hiệu quả khi đội ngũ giáo viên và cán bộ quản lý giáo dục có đủ nhận thức, năng lực chuyên môn và kỹ năng tổ chức hoạt động hướng nghiệp phù hợp với đặc điểm lứa tuổi. Trong thực tế, nhiều giáo viên tiểu học hiện nay chưa được đào tạo bài bản về tâm lý hướng nghiệp, tư vấn nghề nghiệp, giáo dục trải nghiệm và dạy học tích hợp. Một số cán bộ quản lý cũng chưa có định hướng chiến lược rõ ràng trong việc xây dựng kế hoạch giáo dục hướng nghiệp tại trường. Do đó, việc nâng cao năng lực đội ngũ là giải pháp mang tính đột phá, vừa là điều kiện, vừa là động lực để triển khai thành công chương trình giáo dục hướng nghiệp sớm theo năng lực cá nhân trong các trường tiểu học.

Mục tiêu của giải pháp nhằm bồi dưỡng cho giáo viên và cán bộ quản lý kiến thức, kỹ năng, thái độ, phương pháp và công cụ trong tổ chức hoạt động hướng nghiệp sớm. Xây dựng đội ngũ có năng lực tư vấn, định hướng, phát hiện và bồi dưỡng năng lực cá nhân của học sinh. Nâng cao nhận thức về vai trò, ý nghĩa và yêu cầu của giáo dục hướng nghiệp sớm trong bối cảnh đổi mới giáo dục và chuyển đổi số. Tạo mạng lưới chuyên môn hướng nghiệp trong nhà trường, góp phần lan tỏa và phát triển bền vững công tác này.

Nội dung và cách thức thực hiện:

- Bồi dưỡng kiến thức, kỹ năng chuyên môn về giáo dục hướng nghiệp sớm. Tổ chức các khóa tập huấn, chuyên đề, hội thảo dành cho giáo viên và cán bộ quản lý về Tâm lý học lứa tuổi tiểu học và sự hình thành năng lực nghề nghiệp; Các phương pháp giáo dục hướng nghiệp sớm (trải nghiệm, dạy học dự án, tích hợp liên môn, tư vấn cá nhân...); Cách sử dụng các công cụ trắc nghiệm tâm lý, đánh giá năng lực và hứng thú nghề nghiệp; Ứng dụng

công nghệ số trong hoạt động hướng nghiệp (phần mềm mô phỏng nghề, video học liệu, trò chơi tương tác nghề nghiệp). Khuyến khích giáo viên tham gia các lớp học ngắn hạn hoặc chương trình bồi dưỡng chuyên sâu về tư vấn hướng nghiệp học đường do các cơ sở đào tạo sư phạm, trung tâm tư vấn tâm lý - giáo dục tổ chức.

- Xây dựng đội ngũ giáo viên nòng cốt về giáo dục hướng nghiệp trong trường. Mỗi trường tiểu học cần lựa chọn và đào tạo một nhóm giáo viên nòng cốt có hiểu biết chuyên sâu về hướng nghiệp, có khả năng hướng dẫn đồng nghiệp tổ chức hoạt động trải nghiệm, tư vấn học sinh và phụ huynh.

- Phát triển năng lực quản lý và điều hành hoạt động hướng nghiệp sớm. Cán bộ quản lý (Hiệu trưởng, Phó Hiệu trưởng, tổ trưởng chuyên môn) cần được bồi dưỡng kỹ năng lãnh đạo, xây dựng kế hoạch và quản trị hoạt động hướng nghiệp.

- Tạo môi trường học tập và cộng đồng thực hành nghề nghiệp cho giáo viên. Xây dựng cộng đồng học tập chuyên môn (PLC) về giáo dục hướng nghiệp trong trường, giúp giáo viên trao đổi kinh nghiệm, chia sẻ học liệu và phương pháp tổ chức hoạt động. Đưa nội dung hướng nghiệp vào chương trình đào tạo và bồi dưỡng giáo viên tiểu học tại các trường sư phạm, bảo đảm tính lâu dài và hệ thống.

- Ứng dụng công nghệ số trong bồi dưỡng năng lực đội ngũ. Phát triển nền tảng học tập trực tuyến về giáo dục hướng nghiệp sớm, cung cấp học liệu mở, bài giảng, video hướng dẫn, kho bài giảng mẫu, diễn đàn trao đổi chuyên môn. Sử dụng AI, phần mềm trắc nghiệm, công cụ phân tích dữ liệu học sinh để hỗ trợ giáo viên trong công tác tư vấn và định hướng nghề nghiệp. Tổ chức chương trình “Giáo viên hướng nghiệp số” nhằm bồi dưỡng kỹ năng ứng dụng công nghệ vào dạy học hướng nghiệp, xây dựng học liệu đa phương tiện và mô phỏng nghề nghiệp.

Điều kiện thực hiện: Sự chỉ đạo của Bộ và Sở Giáo dục - Đào tạo trong việc đưa giáo dục hướng nghiệp sớm vào kế hoạch phát triển nhà trường. Kinh phí hỗ trợ bồi dưỡng đội ngũ, tài liệu, công cụ trắc nghiệm và học liệu hướng nghiệp. Phối hợp giữa trường sư phạm, trung tâm bồi dưỡng giáo viên và cơ quan quản lý giáo dục để đảm bảo thống nhất nội dung, chương trình tập huấn. Khuyến khích cơ chế động viên, khen thưởng giáo viên có sáng tạo, hiệu quả cao trong công tác hướng nghiệp. Đảm bảo cơ chế chia sẻ, lan tỏa kinh nghiệm tốt, tạo cộng đồng học tập thường xuyên, không chỉ mang tính phong trào.

Tóm lại: Giáo dục hướng nghiệp sớm ở bậc tiểu học chỉ có thể thành công khi người thầy và nhà quản lý giáo dục trở thành những người “dẫn đường” có tri thức, có kỹ năng và có tâm huyết. Nâng cao năng lực đội ngũ không chỉ là một giải pháp kỹ thuật, mà còn là một chiến lược phát triển

lâu dài, nhằm biến công tác hướng nghiệp từ nhiệm vụ lồng ghép thành một hoạt động giáo dục thiết thực, bền vững và có tầm nhìn nhân văn. Giải pháp này, khi được triển khai đồng bộ, sẽ tạo nền tảng vững chắc để xây dựng trường học hạnh phúc - nơi mỗi học sinh được khám phá, phát triển và khẳng định giá trị cá nhân của mình.

Giải pháp 5: Phối hợp giữa nhà trường - gia đình - xã hội trong giáo dục hướng nghiệp sớm cho học sinh tiểu học

Giáo dục hướng nghiệp sớm cho học sinh tiểu học là một quá trình lâu dài, liên tục, đòi hỏi sự phối hợp chặt chẽ giữa ba môi trường giáo dục cơ bản: nhà trường, gia đình và xã hội. Nếu nhà trường giữ vai trò trung tâm trong việc tổ chức hoạt động giáo dục, thì gia đình là nền tảng hình thành nhân cách, giá trị và sở thích của trẻ, còn xã hội là môi trường trải nghiệm thực tiễn phong phú giúp trẻ hiểu thế giới nghề nghiệp một cách sinh động và chân thực. Tuy nhiên, thực tế cho thấy sự phối hợp giữa các lực lượng này còn hạn chế, phụ huynh chưa nhận thức đầy đủ về vai trò của hướng nghiệp sớm, cộng đồng chưa có cơ chế tham gia thường xuyên và nhà trường thiếu mô hình phối hợp cụ thể. Vì vậy, việc xây dựng mối liên kết ba bên bền vững, hiệu quả và đồng bộ là giải pháp thiết yếu để giáo dục hướng nghiệp sớm đạt kết quả thực chất.

Mục tiêu của giải pháp nhằm xây dựng mối quan hệ hợp tác thường xuyên, trách nhiệm và hỗ trợ lẫn nhau giữa nhà trường - gia đình - xã hội trong giáo dục hướng nghiệp. Phát huy vai trò, trách nhiệm của từng bên trong phát hiện, bồi dưỡng năng lực và hứng thú nghề nghiệp của học sinh. Huy động nguồn lực xã hội nhằm mở rộng không gian và cơ hội học tập trải nghiệm nghề nghiệp cho học sinh tiểu học. Tạo dựng hệ sinh thái giáo dục hướng nghiệp toàn diện, giúp trẻ phát triển hài hòa, chủ động và sớm có định hướng phù hợp với năng lực bản thân.

Nội dung và cách thức thực hiện:

- *Xác định rõ vai trò của từng lực lượng trong giáo dục hướng nghiệp sớm.* Nhà trường giữ vai trò trung tâm điều phối các hoạt động giáo dục hướng nghiệp, chủ động xây dựng kế hoạch, chương trình và cơ chế phối hợp với gia đình, xã hội. Thiết lập kênh thông tin thường xuyên với cha mẹ học sinh về định hướng phát triển năng lực cá nhân, tổ chức các buổi tọa đàm, tư vấn, hội thảo hướng nghiệp dành cho phụ huynh. Ký kết hợp tác với các đơn vị xã hội, cơ sở sản xuất, doanh nghiệp, làng nghề, tổ chức đoàn thể để tạo cơ hội tham quan, trải nghiệm thực tế cho học sinh.

Cha mẹ là người đồng hành và quan sát gần gũi nhất, có vai trò phát hiện sớm năng khiếu, sở thích, năng lực đặc biệt của con thông qua các hoạt động học tập và sinh hoạt hằng ngày. Phối hợp chặt chẽ với giáo viên chủ nhiệm trong việc nhận diện,

bồi dưỡng và điều chỉnh hành vi, sở thích học tập của học sinh. Tham gia vào các hoạt động hướng nghiệp của nhà trường, làm diễn giả, chia sẻ nghề nghiệp của bản thân, hoặc hỗ trợ nguồn lực, địa điểm cho các hoạt động trải nghiệm.

Các tổ chức xã hội, doanh nghiệp, cơ sở nghề nghiệp, làng nghề, bảo tàng, thư viện, trung tâm sáng tạo cần mở cửa, đón tiếp học sinh tiểu học đến tham quan, học tập trải nghiệm. Đoàn Thanh niên, Hội Phụ nữ, Hội Nông dân, Hội Doanh nhân trẻ, Trung tâm Văn hóa - Giáo dục địa phương có thể phối hợp tổ chức các chương trình hướng nghiệp cộng đồng. Chính quyền địa phương và các tổ chức giáo dục hỗ trợ chính sách, nguồn lực, tài liệu, chuyên gia và cơ sở vật chất để triển khai hoạt động hướng nghiệp sớm. Xây dựng mạng lưới liên kết giáo dục hướng nghiệp cấp cơ sở, kết nối nhà trường - doanh nghiệp - cộng đồng, qua đó đưa hoạt động hướng nghiệp trở thành một phần trong đời sống văn hóa giáo dục địa phương.

Điều kiện thực hiện: Nhà trường có kế hoạch cụ thể, phù hợp với điều kiện địa phương, gắn với các giá trị nghề nghiệp truyền thống và đặc thù vùng miền. Đội ngũ giáo viên, cán bộ quản lý có năng lực tổ chức hoạt động phối hợp, kỹ năng truyền thông và vận động xã hội. Gia đình và cộng đồng được tuyên truyền, nâng cao nhận thức về ý nghĩa của giáo dục hướng nghiệp sớm. Có cơ chế chính sách khuyến khích xã hội hóa giáo dục, huy động nguồn lực vật chất, tinh thần và chuyên môn cho hoạt động hướng nghiệp. Ứng dụng công nghệ số trong truyền thông, kết nối và quản lý hoạt động phối hợp giữa các bên.

Tóm lại: Phối hợp giữa nhà trường - gia đình - xã hội trong giáo dục hướng nghiệp sớm cho học sinh tiểu học là giải pháp mang tính chiến lược và bền vững, bảo đảm sự thống nhất trong mục tiêu và hành động giáo dục. Khi ba lực lượng cùng chung tay, học sinh không chỉ được học trong lớp học mà còn được học trong cuộc sống, học qua lao động và học từ cộng đồng. Giải pháp này góp phần hình thành nền tảng nhân cách, thái độ lao động và năng lực tự nhận thức

cho học sinh, giúp các em sớm tìm thấy niềm vui học tập, phát huy năng lực cá nhân và sẵn sàng cho hành trình nghề nghiệp trong tương lai.

5. Kết luận

Giáo dục hướng nghiệp sớm từ bậc tiểu học là bước đi chiến lược nhằm hình thành nền tảng nhân cách, năng lực và hứng thú nghề nghiệp cho học sinh trong xã hội hiện đại. Việc định hướng nghề nghiệp theo năng lực cá nhân giúp các em phát triển hài hòa giữa tri thức - kỹ năng - giá trị sống, chuẩn bị hành trang vững chắc cho tương lai học tập và nghề nghiệp.

Để đạt hiệu quả, cần có sự đồng bộ từ chương trình, đội ngũ giáo viên, phương pháp giáo dục, cũng như sự phối hợp chặt chẽ giữa nhà trường, gia đình và xã hội. Đây chính là nền tảng quan trọng góp phần xây dựng hệ thống giáo dục mở, linh hoạt, hướng tới phát triển con người toàn diện và hạnh phúc ■

Tài liệu tham khảo

- [1]. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2023). *Hướng dẫn thực hiện công tác giáo dục hướng nghiệp và phân luồng học sinh sau THCS và THPT*. Hà Nội.
- [2]. Chính phủ (2020). *Quyết định 522/QĐ-TTg về Đề án giáo dục hướng nghiệp và định hướng phân luồng học sinh giáo dục phổ thông giai đoạn 2018 - 2025*.
- [3]. Chính phủ (2021). *Chiến lược phát triển giáo dục 2021 - 2030, tầm nhìn 2045*. Hà Nội.
- [4]. Đảng Cộng sản Việt Nam (2025). *Nghị quyết của Bộ Chính trị Về đột phá phát triển giáo dục và đào tạo*, Nghị quyết số 71-NQ/TW. Hà Nội, ngày 22 tháng 8 năm 2025
- [5]. Nguyễn Đức Minh (2021). *Phân luồng học sinh phổ thông: Thực trạng và giải pháp*. Tạp chí Giáo dục, số đặc biệt tháng 12/2021.
- [6]. Nguyễn Chí Thanh, Trịnh Quang Dũng, Phùng Thừa Thảo (2023). *Giáo dục hướng nghiệp trong thời đại số ở Việt Nam: thời cơ và những thách thức đặt ra*. Tạp chí Khoa học quản lý giáo dục, Số đặc biệt, tháng 11 - 2023, tr.51 - 59

Psychological basis for early career education for the primary school students

Assoc. Prof. Dr. Tran Dinh Tuan

Institute for Educational Cooperation and Development

Email: trandinhtuan768@gmail.com.

Abstract: Early career education is an inevitable trend of modern education to help students recognize their abilities, interests and appropriate career orientation right from the first years of life. This article analyzes the theoretical and practical basis of career education from primary school; pointing out current limitations and proposing solutions to effectively implement career orientation according to students' personal abilities; thereby, contributing to the formation of personality, comprehensive capacity development and preparation of quality human resources for future society.

Keywords: Early career education, career orientation, personal capacity, primary school students, educational streaming.